

Motion till riksdagen 2019/20:2056

av **Johan Pehrson m.fl. (L)**

En skola för kunskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en skola för kunskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättande av en tvåårig yrkesskola och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gymnasieprogrammets högskolebehörighet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lärlingsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att inrätta ett preparandår och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt ämnesprov och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla studie- och yrkesvägledningen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kunskap är skolans huvuduppgift. Skolan ska ge varje barn de kunskaper och rättigheter som krävs för att kunna förverkliga sina livsdrömmar. Skolan ska även skapa förutsättningar för att alla barn och unga ska bli aktiva samhällsmedborgare för att kunna utöva sitt demokratiska medborgarskap och finna sig till rätta i världen. Alla barn oavsett bakgrund ska ha rätt till en likvärdig skolgång. Att skolan lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag är avgörande för många barn.

Liberalerna bedrev i regeringsställning 2006–2014 en omfattande omläggning av den svenska skolan. Kunskapsresultaten hos svenska elever förbättrades i internationella mätningar efter en lång period av fallande resultat och det var de liberala skolreformerna som banade väg för de förbättrade resultaten.

I den politiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna, det s.k. januariavtalet, har de fyra partierna enats om flera förslag som Liberalerna länge drivit för ett stärkt kunskapsfokus och för en ökad trygghet och studiero i skolan, t ex förändringar i läroplanen i syfte att stärka betoningen på kunskap och faktakunskaper, åtgärder för att undvika betygsinflation, mobilförbud i klassrummen, insatser för elever som inte når kunskapsmålen och en möjlighet för skolorna att lättare stänga av elever eller omplacera elever som hotat eller utsatt andra för våld.

Varje människa har olika förutsättningar att nå sina drömmar och mål. Därför är politikens uppgift att skapa olika vägar och möjligheter att nå de målen. Skolan ska vara ett verktyg för elever att nå sina mål och får aldrig bli en återvändsgränd. Tyvärr finns det tecken på att skolan brister i detta uppdrag.

Nästan var femte elev som lämnar årskurs 9 i dag gör det utan fullständiga betyg. Det är ungdomar som är födda i Sverige och har gått i svensk skola hela sitt liv, men det är även nyanlända som bara gått ett par eller inga år alls i svensk grundskola.

Liberalerna vill göra fortsatta satsningar på skolan, men ökade resurser och nya reformer är inte tillräckligt. Attityden till skolan måste förändras. Lärare ska respekteras för sina kunskaper och förmågan att förmedla dessa. Politiken har ett ansvar att förse lärare med de befogenheterna som krävs för att skapa studiero och studiemotivation i klassrummet utifrån var elevs förmåga och förutsättning. Sverige behöver fortsätta arbetet med att lyfta läraryrket och höja lärarnas status. Den lärarledda undervisningen bör öka. Sverige behöver fortsätta arbetet med att lyfta läraryrket och höja lärarnas status. Målet är att alla elever ska undervisas av behöriga legitimerade lärare.

Eftersom tiden är en avgörande faktor för att eleverna ska kunna nå kunskapsmålen är det viktigt att alla elever får den garanterade undervisningstid de är berättigade till. Förlorad undervisningstid ska tas igen vid ett senare tillfälle. Barn och ungas rätt till att få kunskaper som främjar deras personliga utveckling kommer ha avgörande betydelse för den enskilda individen likväl som den gemensamma samhällsutvecklingen. Studiero, studiemotivation likväl som trygghet ska råda i klassrummet.

Fortsatta reformer för ökad kunskap

Liberalerna anser att kommunaliseringen av skolan var ett misslyckande. För att ge alla elever en likvärdig skolgång är Liberalernas målsättning att staten får tillbaka ansvaret för det offentliga skolväsendet. I januariavtalet har de fyra partierna enats om att ta fram ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för ett statligt huvudmannaskap. Undervisningen ska vara aktivt lärarledd där mötet mellan lärare och elever står i centrum. Genom att ha ett tydligt fokus på grundläggande baskunskaper i de tidiga stadierna skapas rätt förutsättning för att elever senare i senare årskurser förvärvar förmågan att analysera, reflektera, resonera och diskutera.

Svenska elever får sina första betyg sent jämfört med elever i andra länder. Liberalerna menar att det finns många fördelar med tidiga betyg. Det ger en uppföljning och information till föräldrar, elever och lärare redan i de lägre årskurserna om eleven kommer att kunna nå kunskapsmålen eftersom lärarna måste ha bra kunskap om eleven för att kunna ge besked om vad som är elevens starka respektive svaga områden och vad denne bör jobba vidare med. Idag gör alla elever det första nationella provet i årskurs tre. Av det skälet är det lämpligt att den första kunskapsuppföljningen görs i och med ett betyg i årskurs fyra. I det s.k. januariavtalet har de fyra partierna Liberalerna, Center-

partiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna kommit överens om att skolor som vill ska kunna införa betyg från årskurs fyra fr.o.m. den 1 juli 2020 då det nuvarande försöket upphör.

Arbetsro i klassrummet

I svensk skola ska elever känna sig trygga. Lektionerna ska präglas av studiero och studiemotivation. Vi vet att dessa förutsättningar skiljer sig avsevärt bland landets skolor. För att skapa bättre förutsättningar för en trygg skola har Liberalerna krävt mobilfrihet på lektionerna och skärpt lagstiftning så att det blir lättare för rektorer att flytta elever som hotar och utövar våld mot andra elever, vilket båda är krav som numera återfinns i januariavtalet. Detsamma gäller förslaget att införa lärarassistenter för att läraren ska kunna fokusera på undervisningen och möta elevens behov. Alla grundskolor och gymnasieskolor ska kunna använda ordningsomdömen. Omdömet ska ges som en bilaga till terminsbetygen, men inte till slutbetygen, som en sammanfattande skriftlig kommentar, inte i en betygsskala. Liberalerna vill också se satsningar på fler speciallärare för att möta elever med särskilda behov och särskilda undervisningsgrupper för de elever som har behov av det.

Lärarna är den avgörande faktorn

Skickliga lärare med goda ledaregenskaper som ges rätt förutsättningar är den avgörande faktorn för att höja resultaten i skolan. Skolverket har i sina prognoser beräknat att det de närmaste åren kommer att saknas runt 80 000 utbildade lärare. Det är uppenbart att anställningsvillkoren sammantaget inte är tillräckligt bra för att attrahera fler att bli lärare eller att få dem som finns i yrket att stanna kvar. För att motverka lärarbristen måste arbetsvillkoren förbättras rejält och karriärmöjligheterna stärkas. Genom januariavtalet har Liberalerna genomdrivit att ett antal reformer ska genomföras för att förbättra lärarnas villkor. Budgetpropositionen för 2020 innehåller därutöver förslag om bl.a. satsningar för fler lärarassistenter och en förlängning av Lärarlyftet.

Integrationen börjar i skolan

För elever i skolor i utanförskapsområden, områden där arbetslösheten är hög och utbildningsnivån låg, är utmaningarna extra stora. För att uppmuntra lärare och rektorer att söka sig till tjänster i skolor i utanförskapsområden erbjuds särskilda karriärtjänster med goda löne- och arbetsvillkor.

För de nyanlända som kommer till Sverige i förskole- och lågstadieåldern är det viktigt att det finns ett tydligt fokus på språkkunskaper. När rätt förutsättningar ges klarar sig de eleverna ofta förhållandevis bra i skolan. För de nyanlända som kommer till Sverige i tonåren är förutsättningarna betydligt sämre. Det är därför viktigt att ge nyanlända elever en chans att nå kunskapsmålen. Det kan ske genom extra lektioner i svenska och mer undervisningstid eller förlängd skolplikt. Ett särskilt preparandår för nyanlända elever som siktar på att snabbt börja på gymnasiets teoretiska program bör övervägas.

Liberalerna vill att skolvalet utvecklas till ett aktivt skolval för alla för att öka den sociala rörligheten och bryta segregationen som i huvudsak beror på det segregerade

boendet. Det fria skolvalet är långt ifrån perfekt, men det är det bästa systemet för ökad integration och kunskap. Liberalerna ser dock att det behövs förändringar i intagnings-systemen för att skapa möjligheter för nya elever att få plats i populära skolor.

Elever är olika

Det behövs fler särskilda undervisningsgrupper i svensk grundskola, för att kunna möta eleven utifrån elevens unika behov och förutsättningar. En del elever bör kunna få all sin undervisning i en sådan grupp i stället för i en hel klass, andra ska kunna få undervisning i den lilla gruppen under en begränsad tid, i vissa ämnen eller under vissa moment.

Fler elever skulle behöva gå ett extra år i grundskolan för att nå målen. Där har Liberalerna länge drivit frågan om införandet av tioårig grundskola, men det bör också kunna vara möjligt att erbjuda elever som inte når de mest centrala målen på de nationella proven i årskurs 3 att gå ett extra år på lågstadiet. I dag måste rektor i sitt beslut motivera varför en elev med underkänt går kvar ett år. I framtiden bör en rektor också kunna motivera varför en elev med underkänt skickas vidare till nästa årskurs, trots att man vet att sannolikheten för misslyckande är mycket stor. På samma sätt som undervisningen måste anpassas för de elever som riskerar att halka efter är det avgörande att vi också skapar utrymme för de elever som har behov av ytterligare utmaningar för att komma vidare i sin kunskapsutveckling. Det gäller såväl begåvade elever som särskilt begåvade elever. Liberalerna vill att den ordinarie skolstarten ska ske vid sex års ålder. Liberalerna vill successivt utöka undervisningstiden så att den närmar sig ett OECD-snitt och denna utökning av undervisningstiden bör i huvudsak ske inom basämnena. I svensk skola ska elever känna sig trygga. Lektionerna ska präglas av studiero och studiemotivation.

En gymnasieskola för alla

Gymnasieskolan ska förbereda både för vidare studier och för arbetslivet. Alla gymnasieelever hade tidigare krav på sig att bli behöriga för högskolestudier, medan yrkeskunskande sågs som mindre viktigt. Den attityden måste förändras. Det är viktigt att alla elever ska ha en god grund att stå på inför studier och arbetsliv oavsett inriktning. Vid sidan av gymnasieprogrammen och högskoleutbildningarna behövs det yrkesutbildningar och branschanknutna utbildningar, bland annat lärlingsjobb. På en föränderlig arbetsmarknad är det viktigt att alla har goda möjligheter att fortbilda sig och förbättra sina kunskaper genom hela yrkeslivet. Liberalerna vill se över möjligheten att införa gymnasial lärlingsutbildning där branscher och arbetsgivare har ett ökat inflytande och ansvar. Flera branscher har ett stort behov av arbetskraft, och därför är det viktigt att gymnasieskolan är utformad så att den har ett brett utbud av utbildningar som tar hänsyn till företagets framtida behov och gör det lättare att matcha arbetsgivare med arbetssökande.

För att minska effekterna av boendesegregationen och öka den sociala rörligheten så att alla sökande till gymnasiet har möjlighet att göra ett genomtänkt gymnasieval som baseras på önskan om ett framtida yrke eller fortsatta studier bör studievägledningen och informationen kraftigt förbättras.

Treåriga program ska kunna ge högskolebehörighet

På gymnasiet finns högskoleförberedande program och yrkesprogram. På yrkesprogrammen bör högskolebehörighet inte vara obligatoriskt, men ett möjligt tillval. För vissa yrkesprogram bör också särskild behörighet kunna läsas in. Rektorn ansvarar för att tillvalet också så långt möjligt är praktiskt genomförbart för den enskilda eleven. För den som inte läst in grundläggande högskolebehörighet under gymnasiestudierna ska stora möjligheter finnas att till goda villkor läsa in behörigheten senare i livet.

En tvåårig yrkesskola

Det behövs fler och mer flexibla vägar till yrkeslivet. Vid sidan av dagens treåriga nationella gymnasieprogram ska det finnas möjlighet att söka till en tvåårig yrkesskola på gymnasial nivå, där fokus ligger på yrkesämnena och, för nyanlända, svenska. Det ska alltid gå att välja till kurser för att uppnå gymnasiebehörighet och, om man blir behörig, växla över till ett gymnasieprogram. Utbildningen ska kunna sammanfogas med de yrkespaket som Skolverket redan har tagit fram samt dagens yrkes- och lärlingsvux.

Målsättningen är att eleven på sikt, efter utbildning och eventuell lärlingsanställning, ska vara tillräckligt rustad för en god etablering på arbetsmarknaden. På detta sätt blir den nya tvååriga yrkesskolan både en första väg in i ett yrke och en brygga till vidare fördjupning och studier inom exempelvis yrkeshögskolan. Till skillnad från kurser inom Arbetsförmedlingen blir den nya tvååriga yrkesskolan på detta sätt en tydlig del av det ordinarie utbildningssystemet.

Utbildningen vänder sig framför allt till ungdomar mellan 16 och 21 år som inte har behörighet till nationellt program samt till nyanlända. Detta skiljer sig jämfört med komvux och andra vuxenutbildningar som riktar sig till människor över 20 års ålder. För att hög kvalitet ska kunna upprätthållas på den tvååriga yrkesskolan bör elevens förmåga att fullfölja utbildningen prövas. Utbildningen ska utformas i nära samverkan med näringslivet och innehålla omfattande arbetsplatsförlagt lärande. Utbildningen ska ha hög kvalitet och hög relevans för arbetsmarknaden och blir därmed en väg för dem som snabbare vill ut i arbetslivet.

Inför ett nationellt ämnesprov

Gymnasieskolan bör förändras från dagens kursutformade skola till en mer samlad ämnesutformad skolform. Vi föreslår även att ett nationellt gymnasieprov införs. Gymnasieprovet ska vara ett examensprov och ska kunna ersätta nationella prov. När det kursutformade gymnasiet ersatts med ett ämnesgymnasium blir det naturligt att ett samlat ämnesprov genomförs i slutet av årskurs tre som en bekräftelse på den samlade ämneskunskap eleven har erhållit under sina gymnasiestudier. Prov bör finnas både på högskoleförberedande och yrkesförberedande program, men kan utformas på olika sätt. För att få examen ska godkänt på gymnasieprovet krävas. Det ska finnas möjlighet att senare göra om ett prov eller delar av ett prov man fått underkänt i.

Utöka lärlingsutbildningen

För att fler unga ska ha ett jobb att gå till och för att fler företag ska finna rätt kompetens måste yrkesutbildningarna stärkas. Liberalerna i Utbildningsdepartementet 2006–2014 återinförde lärlingsutbildningarna, vilket har gett fler unga möjligheten till jobb. Lärlingsutbildning är också viktig för tillväxten, inte minst för de små och medelstora företagen, då efterfrågan på kompetent arbetskraft från dessa är stor.

Lärlingsutbildningen ska vara en långsiktigt hållbar utbildning som är relevant och verklighetsnära och leder till jobb. Lärlingsplatserna ska likna en anställning med en riktig lärlingslön och förväntas övergå i anställning. Företagen måste bli fullt involverade och ansvariga för att utforma den arbetsplatsförlagda yrkesutbildningen och garantera dess kvalitet. Företagen väljer sedan vilka lärlingar de vill ta emot, som vid vanliga anställningsintervjuer. Utbildningarna får då kvalitet och status. För att svara mot arbetsmarknadens efterfrågan på kvalificerad arbetskraft och ge fler unga möjlighet till jobb måste lärlingsutbildningar utökas och breddas.

Utveckla studie- och yrkesvägledningen

Varje år väljer drygt 100 000 elever program till gymnasiet. Tyvärr fattar många elever beslut med bristfällig information. På många skolor brister studie- och yrkesvägledning. Enligt en rapport från Skolverket (2013) har två av tre högstadieelever ingen klar bild av vilka gymnasieprogram som finns. Det är illavarslande och kan vara en förklaring till att det varje år är över 10 000 unga som avbryter sin gymnasieutbildning. Felval som resulterar i byte av gymnasieprogram kommer ofta till priset av ett eller två års ytterligare studier.

För att minska osäkerheten vid studievalet och öka chanserna att man väljer rätt utbildning bör studierådgivningen under högstadiet öka och mer fokusera på transparent information kring studiernas jobbchanser. Liberalerna vill även stärka studie- och yrkesvägledarens roll. Varje skolas studie- och yrkesvägledare ska få den utbildning och de verktyg som behövs för att alla elever ska kunna göra trygga och välinformerade gymnasieval.

Johan Pehrson (L)

Maria Nilsson (L)

Tina Acketoft (L)

Gulan Avci (L)

Juno Blom (L)

Joar Forssell (L)

Roger Haddad (L)

Lina Nordquist (L)

Maria Arnholm (L)

Jan Björklund (L)

Bengt Eliasson (L)

Helena Gellerman (L)

Robert Hannah (L)

Fredrik Malm (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Arman Teimouri (L)

Barbro Westerholm (L)

Allan Widman (L)